

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
(повна назва факультету)
кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти
(повна назва кафедри)

**ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ
РАНЬОГО ВІКУ В ОСВІТНІХ СИТУАЦІЯХ
ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ СУ-ДЖОК**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-491 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Спеціалізація: музичне виховання
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта
Береснева Анастасія Ігорівна
Керівник к.пед.н., доцент Полєвікова О.Б.
Рецензент к.пед.н., доцент Мельничук Ю.Ю.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок	7
1.1. Сутність фонетичної компетенції дошкільника та особливості звуковимови дітей 2-3-х років життя	7
1.2. Освітня ситуація як альтернативна форма організації дітей раннього віку	14
1.3. Метод су-джок: історія виникнення та переваги в розвитку мовлення дошкільників	20
РОЗДІЛ 2. Методичні основи формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок	25
2.1. Критерії, показники та рівні сформованості фонетичної компетенції дошкільника	25
2.2. Форми роботи з су-джок у групах раннього віку в освітніх ситуаціях	31
2.3. Мовленнєві ігри з су-джок	41
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	53
ДОДАТОК А. Вимоги програми розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг» щодо фонетичної компетенції дитини раннього віку	53
ДОДАТОК Б. Приклади масажерів су-джок	55
ДОДАТОК В. Вправи із масажером су-джок	57
ДОДАТОК Г. Кодекс академічної доброчесності	59
ДОДАТОК Д. Довідка про перевірку в ЮНІЧЕК	60

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю виконання майбутнім фахівцем дошкільної освіти і кожним громадянином України Конституції України, закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 16 липня 2019 року, зокрема положення про те, що мова є засобом реалізації потенціалу кожної особистості, фундамент мовленнєвого розвитку якої закладається у ранньому віці.

Мовна політика нашої держави знаходить своє втілення у програмно-методичному забезпеченні дошкільної галузі освіти: Базовому компоненті дошкільної освіти, чинних програмах, де нині активно впроваджується компетентнісний підхід.

Слід зазначити, що розвиток мовлення дітей раннього віку завжди привертав увагу науковців: психологів, психолінгвістів, педагогів, лінгводидактів. Серед них варто виокремити дослідження останніх років таких учених як А.М.Богуш, Н.В.Гавриш, К.Л.Крутий, Н.В.Маліновська, О.В.Саприкіна.

У складі мовленнєвої компетентності дошкільника фундатором галузі української дошкільної лінгводидактики А.М.Богуш виокремлено фонетичну компетенцію. На необхідності ретельної фонетичної роботи з дітьми раннього віку також наголошується у працях відомих науковців різних галузей: фізіологів (М.Г.Красногорський, І.П.Павлов та ін.); психологів (Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв та ін.); лінгвістів (О.М.Гвоздев, А.Д.Салахова та ін.); класиків дошкільної педагогіки (С.Ф.Русова, Є.І.Тихеева та ін.); сучасних педагогів (М.М.Кольцова, О.І.Максаков та ін.), методистів (В.І.Городілова, Є.І.Радіна та ін.).

Теоретичною основою нашого дослідження стали також наукові здобутки В.І.Городілової (становлення правильної звуковимови дошкільників); Л.Є.Журової (формування фонематичного сприймання);

Е.І.Труве (особливості уявлень щодо звукової дійсності мови);
Ф.О.Сохіна (усвідомлення дітьми звукової будови мови);
О.С.Трифонові (роль фольклору у формуванні звукової культури мовлення).

Проте, як свідчить аналіз наукових джерел, питання впливу інноваційних освітніх засобів на фонетичну компетенцію дітей раннього віку ще не було предметом дослідження сучасних учених.

Згідно ж з Концепцією створення освітніх засобів нового покоління, розробленою Міністерством освіти і науки України та іншими науково-педагогічними установами, такі засоби мають орієнтуватися на розвивальну освіту та особистісно-орієнтоване навчання, інноваційні технології.

Таким вимогам стосовно дітей раннього віку відповідає су-джок – метод впливу на організм шляхом стимулювання біологічно активних точок, розташованих на кистях і стопах. Реалізується він за допомогою спеціальних тренажерів, сучасних освітніх засобів – яскравих гумових масажерів у вигляді кульок та кілець. Автором методу є південнокорейський професор Пак Чже Ву (1984 рік). «Су» – у перекладі на корейську означає «кисть», «джок» – «стопа».

З кінця минулого століття у південнокорейського вченого з'явилося чимало послідовників, а гумовими кульками і кільцями із задоволенням граються малята всього світу.

До того ж такі тренажери суттєво збагачують наочний матеріал груп раннього віку.

Таким чином, вимоги держави щодо реалізації мовної політики; виявлене нами протиріччя між потребою в сучасній оновленій методиці розвитку мовлення дітей 2-3 року життя та наявною традиційною методикою, що не відповідає повною мірою особливостям сучасних дошкільників; проблеми мовленнєвого розвитку дітей; одноманітність оснащення груп ЗДО освітніми засобами зумовили вибір теми

дипломної роботи на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» **«Формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок».**

Мета дослідження: аналіз проблеми формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок у сучасному просторі дошкільної освіти, висвітлення її теоретичних аспектів, окреслення сфери її практичного застосування у галузі сучасної дошкільної лінгводидактики.

Завдання дослідження.

1. Науково обґрунтувати сутність фонетичної компетенції дошкільника та особливості звуковимови дітей 2- 3-х років життя.
2. Схарактеризувати освітню ситуацію як альтернативну форму організації дітей раннього віку.
3. З'ясувати історію виникнення та переваги в розвитку мовлення дошкільників методу су-джок.
4. Визначити критерії, показники і схарактеризувати рівні сформованості фонетичної компетенції дошкільника 2-3 року життя.
5. Обґрунтувати методика формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок.

Об'єкт дослідження: процес мовленнєвого розвитку дітей раннього віку (2-3 років життя).

Предмет дослідження: методика формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок.

Для досягнення поставлених цілей та завдань були використані такі **методи дослідження:** *теоретичні:* аналіз (історико-педагогічний, теоретичний, порівняльний) філософської, лінгводидактичної, психолінгвістичної, нейролінгвістичної та психолого-педагогічної літератури з питань розвитку та навчання дітей раннього віку; *емпіричні:*

спостереження за діяльністю дітей груп раннього віку закладів дошкільної освіти, інтерв'ювання дітей, бесіда, освітні ситуації на основі використання тренажерів су-джок, діагностика сформованості фонетичної компетенції дітей раннього віку; *статистичні* – методи математичної статистики для обробки даних констатувального етапу експерименту.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що визначені методичні основи формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок допоможуть практикам організувати роботу з розвитку мовлення дітей раннього віку, а студентам будуть у нагоді під час написання курсових робіт.

Матеріали дипломної роботи також можуть бути використані під час створення методичних рекомендацій для вихователів закладів дошкільної освіти, лекційних курсів із дошкільної лінгводидактики, психолінгвістики для студентів спеціальності „Дошкільна освіта”.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження доповідались на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, висвітлено на V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти», присвяченій 80-річчю з дня народження та 60-річчю професійної діяльності академіка А. М. Богуш, у статті «*Особливості формування художньо-предметних дій у ранньому віці*» (м.Одеса; 29-30 жовтня 2019 року) та на V міжнародній науково-практичній конференції «Dynamics of the development of world science» у статті «*Використання методу су-джок в освітніх ситуаціях з дітьми раннього віку*» (м.Ванкувер, Канада; 22-24 січня 2020 року) (*закордонна публікація* у співавторстві з науковим керівником).

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та п'яти додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В ОСВІТНІХ СИТУАЦІЯХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ СУ-ДЖОК

1.1. Сутність фонетичної компетенції дошкільника та особливості звуковимови дітей 2- 3-х років життя

Реалізація першого завдання нашого дослідження спонукала нас до з'ясування сутності дефініції «фонетична компетенція». Аналіз наукових джерел засвідчив, що означене поняття обґрунтоване фундатором галузі української дошкільної лінгводидактики А.М.Богуш і є складовою мовленнєвої компетенції дитини дошкільного віку – базовою характеристикою дошкільника на момент його вступу до школи. Подаємо його в авторському визначенні: «**Фонетична компетенція** – правильна вимова всіх звуків рідної мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголосів; добре розвинений фонематичний слух, що дає змогу диференціювати фонеми; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо) [4, с.194]».

Із тлумачення терміну випливають завдання формування фонетичної компетенції дитини дошкільного віку: ознайомлення дітей із звуками рідної мови, мовленнєвим апаратом; правильна їх артикуляція; розвиток фонематичного слуху; мовленнєвого дихання; оволодіння інтонаційними засобами виразності.

Щодо дітей раннього віку ці завдання конкретизовано в чинних програмах [14; 31]. Для нас значний інтерес представляє програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг», яку було створено А.М.Богуш 2014 року [31]. Також специфіку становлення звукової культури мовлення дітей раннього віку подано у програмі

«Дитина» [14]. Оскільки ці розділи в програмах ідентичні, ми в **додатку А** помістили витяг із програми «Оберіг» в аспекті дослідження.

Зрозуміло, що, розглядаючи процес формування фонетичної компетенції дошкільника, слід враховувати, що автономність розвитку окремих компонентів мовлення відносна і що в цілісному процесі мовленнєвого розвитку ці компоненти знаходяться в тісному зв'язку і взаємодіють між собою.

Послідовні періоди і стадії становлення звукової культури мовлення у дітей обґрунтовано такими вченими як В.І.Бельтюков, О.М.Гвоздев, А.Д.Салахова, М.Х.Швачкін та ін.

Процес розвитку інтонаційної виразності мовлення малят є предметом дослідження науковців М.І.Кольцової, Н.О.Менчинської, Г.Л.Розенгарт-Пупко та ін., які прийшли до висновку, що інтонація є елементарним засобом вираження емоційного стану дитини [37, с.36]. Саме через це вона має величезну потребу у спілкуванні з дорослим з метою оволодіння засобами емоційного спілкування.

Якщо щодо мовленнєвого розвитку дитини перший рік її життя можна розглядати як підготовчий період, то з другого року починається інтенсивний розвиток мовлення. Цей прогрес досягається завдяки постійному спілкуванню дитини з оточуючими її людьми, де значної ваги набуває мовленнєвий контакт.

Особливий інтерес для нас відповідно до теми дипломної роботи представляє розвиток фонетичної сторони мовлення дитини, як він відбувається, починаючи з другого року життя.

Деякий час відзначається співіснування безглузлого лепету, найпростіших лепетних слів, різноманітних вигуків, звуконаслідувальних слів, і фонетично більш-менш повно відтворюваних нормальних слів. Незабаром, однак, лепет зникає, відступають на другий план усі інші різновиди первинних слів, щоб

поступитися місцем усе більш швидкому накопиченню слів, запозичених з мовлення дорослих [37, с.31-32].

Оволодіння фонетичною стороною мовлення на другому році життя дитини супроводжується все більш диференційованим і точним сприйняттям і відтворенням звукової структури слів і фраз. В основі цього лежить вдосконалення аналітико-синтетичної діяльності слухового і мовно-рухового аналізаторів, поступовий перехід від грубих акустичних і артикуляційних диференціювань до все більш тонких.

Звукова сторона власного мовлення, як і мовлення оточуючих, досить рано, вже на 3-му році життя дитини починає ставати предметом її свідомості. Основною силою, що спонукає дитину до вдосконалення вимови, служить її потреба в успішному застосуванні усного мовлення як засобу спілкування. По мірі оволодіння словником і граматичними формами, дитина починає відчувати потребу у все більш точному оформленні фонетичних елементів мови, що диференціюють лексичні та граматичні значення. Випадки нерозуміння дитини оточуючими, спроби поправити її загострюють увагу дитини до звукового оформлення мовлення, змушують її шукати нові, правильні способи відтворення слів.

Особливий інтерес представляє хід засвоєння дитиною фонетичної і, перш за все складової структури слів.

Спочатку дитина повністю вимовляє лише односкладові слова і осмислені лепетні звукосполучення / ба – впав, дя – дай /, а також двоскладові лепетні слова з однаковими складами, що вимовляються з рівною силою /ам – ам, бо – бо/, і, нарешті, повноцінні слова – дублі з одним наголошеним складом / мама, тато / [4, с.246].

У словах, що складаються з двох неоднорідних складів, або мають важкі або недоступні дитині ще звуки, якийсь час спостерігається складова елізія, тобто опускання одного з складів. Ще частіше елізія зустрічається в словах із трьома і більше кількістю складів / «моко» – молоко, «моток» – молоток /. При цьому ударний склад зберігається як

сильніший. Часто в багатоскладових словах діти допускають перестановки і повторення складів. Також спотворюється звукоскладова структура слів зі збігом приголосних: додається гласний при збігу, тим самим спрощуючи його, відбувається перестановка звуків, пропуск приголосних [13, с.42].

Деякі діти рано опановують ритмічною структурою цілого слова, значною мірою нехтуючи його фонематичним складом. Вони відтворюють головним чином склад слова, його ритмічний скелет, мало звертаючи увагу на фонему.

Важливо відзначити, що всі діти на певному етапі розвитку, успішно оволодівши складовою структурою слова, а також послідовністю звуків у словах, ще довго продовжують відчувати труднощі в оволодінні точною і диференційованою вимовою фонем.

Чимало спостережень засвідчують, що при значних індивідуальних відмінностях, які багато в чому визначаються умовами виховання дитини, в послідовності засвоєння вимови фонем існують деякі загальні закономірності. В їх основі лежать два основних чинники: особливості фонематичної системи мови і психофізіологічні особливості процесу засвоєння дитиною вимовних навичок [8, с.89].

Своєрідність фонетичної системи кожної мови виражається в акустичних і артикуляційних особливостях фонем, характері й уживаності фонем в мові і тому навантаженні, яку виконує кожна з них при використанні для вираження і розрізнення слів і їх форм.

Оволодіння вимовою фонем, як і іншими фонетичними елементами мови, передбачає сполучену діяльність слухового і мовно-рухового аналізаторів. При цьому слуховому аналізатору належить керівна роль. Акустичні образи мовлення оточуючих запам'ятовуються в слуховій пам'яті дитини і служать основою для їх відтворення. Звіряючи власну звукову продукцію зі зразком, дитина шляхом пошуку

необхідних артикуляційних рухів удосконалює свою вимову, поки не домагається її повного збігу з вимовою дорослих [37, с.44].

Незважаючи на те, що здатність розрізняти певні фонemi знаходиться в деякій залежності від здатності дитини їх артикулювати, диференційоване слухове сприйняття фонем служить необхідною умовою правильного відтворення у вимові. Однак, будучи необхідною, ця умова ще недостатня.

Детально простежуючи всі явища, супутні процесу формування у дитини вимови А.М.Богущ, Н.В.Гавриш, О.В.Саприкіна приходять до висновку, що засвоєння фонетики в основному визначається розвитком мовно-рухової сфери [35, с.211].

Існує два основних фактори, що визначають в моторній сфері труднощі оволодіння вимовою фонем і впливають на послідовність їх засвоєння дитиною. Перший – характер артикуляції, властивий кожній даній фонемі. Як правило, легше засвоюються ті фонemi, артикуляція яких близька до вроджених координацій рухів, пов'язаних із актами дихання, смоктання, жування і ковтання. Прообрази таких фонем зазвичай широко представлені в лепеті дитини, що ще більше полегшує подальше їх відтворення в словах. Цією обставиною, ймовірно, пояснюється рання поява в мовленні дитини губних і палаталізованих передньоязикових зімкнених приголосних. Віддаленість артикуляції від зазначеного типу вродженої координації, навпаки, ускладнює її засвоєння, зазвичай по відношенню до фонем, механізм утворення яких складний сам по собі і вимагає тонких дихальних диференціювань. Сюди відносяться такі фонemi як [Ш],[Ж],[Л],[Р], що не знаходять зазвичай опори в белькоті і засвоюються дитиною порівняно пізно [37, с.35].

Іншим фактором є артикуляційна близькість засвоюваної фонemi до раніше засвоєної. Така близькість, з одного боку, полегшує засвоєння нової фонemi, завдяки тому, що відбувається при цьому перенесення

мовно-рухових навичок, але з іншого боку може викликати великі труднощі, зумовлені необхідністю диференціювання близьких артикуляцій, висуваючи високі вимоги до аналітико-синтетичної діяльності мовно-рухового аналізатора. Створюються умови, що сприяють виникненню сильної інтерференції. Порівняльна складність і послідовність засвоєння дитиною вимови фонем визначаються, ймовірно, взаємодією обох зазначених факторів.

Розглянемо деякі найзагальніші дані щодо послідовності засвоєння дітьми фонем української мови. Першими серед голосних фонем діти засвоюють у словах [А], [У], [І], з приголосних – губні [П], [Б], [М], передньоязикові [Т], [Д], [Н] і задньоязикові [К], [Г] [4, с.268].

На тлі індивідуальних відмінностей у послідовності подальшого засвоєння дітьми вимови приголосних фонем можна відзначити, що, як правило, проривні засвоюються раніше щілинних, глухі – раніше дзвінких, м'які передньоязикові – раніше твердих і свистячі – раніше шиплячих.

Звертає на себе увагу те, що цілком правильне, з самого початку відтворення дитиною фонем зустрічається порівняно рідко. Як правило, дитина поступово підходить до точної вимови.

Щодо приголосних ще помітніші різні перехідні звуки, що передують оволодінню правильною вимовою. Заміна необхідної фонем в одних випадках носить антропофонічний характер і сприймається на слух як неточне або спотворене її відтворення, тоді як в інших випадках заміна набуває фонологічного характеру і замість однієї фонем чується інша. Прикладом антропофонічної субституції можуть служити часто спостережувані тимчасові заміни губно-зубних [В] і [Ф] губними типу глухого і дзвінкого [W], зубних [С] і [З] міжзубними тощо. Однак такого роду субститути не можуть розглядатися як закономірні етапи на шляху до оволодіння вимовою відповідних фонем.

Як вказує А.М.Богущ, нові фонemi з'являються часто групами. Це пояснюється тим, що опановуючи будь-якою фонемою, дитина нерідко засвоює деякий новий елемент артикуляції, загальний у даній фонемі з групою інших, споріднених до неї фонем. Так один за одним з'являються тверді передньоязикові приголосні, які раніше дитина замінювала м'якими, шиплячі, замість свистячих тощо. В основі поширення знову засвоєного елемента артикуляції з однієї фонемі на інші лежить механізм переносу навичок або, висловлюючись фізіологічно, генералізації відносин [4, с.269].

Слід, однак, мати на увазі, що вдосконаленню вимови у дитини сприяє не тільки перенесення, але і інтерференція навичок, обумовлена взаємодією старого і нового динамічних стереотипів. Знову засвоєна фонема лише поступово приживається в словах. У період засвоєння вона ще нестійко відтворюється, раз у раз її місце знову займають колишні субститути.

Але надалі нерідко настає такий момент, коли в ході засвоєння нової фонемі створюється своєрідна домінанта: дитина починає відтворювати фонему не тільки там, де це потрібно, але і не за призначенням, на місці своїх колишніх субститутів або просто близьких за артикуляцією фонем. Близькі артикуляції тимчасово генералізуються, причому одна з них переважає [35, с. 260].

Слід дещо докладніше зупинитися на особливостях відтворення дитиною фонематичної структури слів на 2-3-му році її життя. Крім складової елізії мовлення, дітям цього віку властива елізія фонем, особливо приголосних. Дитина часто опускає не тільки ті фонemi, що знаходяться в стадії становлення, але і ті, вимовою яких вона володіє. Обставинами, що сприяють елізії фонем, служать як ненаголошеність складу, до якого вони належать, так і характер поєднання фонем: збіг приголосних.

Часто в слові відбувається уподібнення фонем, що входять до його складу. Такого роду помилки вимови швидше свідчать про недостатнє засвоєнні дитиною образу слова, його фонемо-складової структури, ніж про недостатнє оволодіння артикуляцією відповідних фонем [8, с.157].

Поступово завдяки постійному мовленнєвому спілкуванню дитини з оточуючими у зв'язку з різними видами її діяльності, уточнюються предметні значення слів, виділяються морфеми і у зв'язку з цим дитина починає оволодівати граматичними значеннями. Все це має вирішальний вплив на уточнення фонетики дитячого мовлення і подолання зазначених вище перехідних явищ.

Отже, значна роль в опануванні дитиною мовленням належить різним видам діяльності, до яких залучається дитина.

У ранньому дитинстві, як зазначає А.М.Богущ, важко відокремити діяльності та встановити межу переходу однієї діяльності в іншу, тому вчені використовують термін «макродіяльність» [8].

Організовується така макродіяльність вихователем у різних формах роботи з дітьми раннього віку, мова про які буде йти в наступному параграфі нашої дипломної роботи.

1.2. Освітня ситуація як альтернативна форма організації макродіяльності дітей раннього віку

Формування фонетичної компетенції дитини у закладі дошкільної освіти здійснюється за двома традиційними формами – на заняттях та у повсякденному житті [4, с.201].

Провідною формою розвитку мовлення є різні види занять [4, с.202]. Стосовно дітей раннього віку заняття проводяться з невеличкими групами дітей (за типом класифікації – це індивідуально-групові заняття). Для дітей другого року життя у першому півріччі заняття триває 8-9 хвилин (5 занять на тиждень з дітьми кількістю 5-6 осіб); у другому півріччі – 10 хвилин (4 заняття на тиждень з дітьми кількістю 6-10 осіб) [8, с.96].

У першій молодшій групі (діти третього року життя) спеціальні заняття з формування фонетичної компетенції проводяться 1-2 рази на місяць. Крім того, 2-3 рази на місяць планують вправи й ігри на закріплення звуковимови, розвиток мовленнєвого апарата, мовленнєвого дихання, фонематичного слуху. Ці вправи входять також до складу інших занять, їх тривалість – 5-6 хвилин [8, с.180].

Останнім часом на шпальтах фахових часописів та в різних формах методичної роботи (семінарах, тренінгах, педрадах, круглих столах тощо) ведуться дискусії щодо доцільності проведення занять, які часто перетворюються на дидактичний каламбур, розважальне шоу, «театр одного актора», за висловом професора К.Л.Крутій [20, с.6].

Як альтернативу заняттям відомий лінгводидакт пропонує освітні ситуації, що дають змогу організувати партнерську взаємодію дорослого і малят, можливість вільного розміщення, переміщення і спілкування дітей під час освітньої діяльності, передбачають поєднання індивідуальної, підгрупової і групової форм організації роботи з дітьми [20, с.6-10].

Освітня ситуація, за визначенням К.Л.Крутій, – це ситуація освітнього напруження, що виникає спонтанно або спеціально організована вихователем, і розв'язання якої передбачає спільну діяльність усіх її учасників. Її мета – створення разом із дітьми певного освітнього результату (ідей, версій, схем, дослідів) у ході спеціально організованої діяльності [20, с.7].

Головними завданнями створення і застосування освітньої ситуації є формування у дітей нових умінь у різних видах діяльності і уявлень, знань із теми, що вивчається, що дозволяють змоделювати для дітей реальну дійсність і можливі варіанти поведінки.

Освітні ситуації необхідно включати в різні моменти освітнього процесу.

Термін «освітня ситуація» тісно пов'язаний із поняттям «педагогічна ситуація». Ці терміни досить часто розуміються як синонімічні. Педагогічна ситуація – це форма спільної діяльності педагога (батьків) і дітей, у процесі якої діти вирішують ту чи іншу проблему, а педагог (батьки) направляють їх на вирішення проблеми, допомагають їм набути нового досвіду, активізують дитячу самостійність.

Існують різні трактування поняття «освітня ситуація», розглянемо деякі з них. Освітні ситуації, вправа, привчання – методи створення умов або організації розвитку у дітей первинних уявлень і набуття дітьми досвіду поведінки і діяльності.

Освітня ситуація – це спеціальне проектування і використання педагогом ситуацій, що спонтанно виникають в освітньому процесі, з метою вирішення освітніх завдань у різних видах освітньої (безпосередньо організованої освітньої діяльності, режимних моментах, самостійної діяльності дітей) і дитячої діяльності (пізнавальної, ігрової, музичної, образотворчої, комунікативної, театралізованої, читанні художньої літератури).

Прийнято виділяти такі типи освітніх ситуацій:

- ігрові;
- практичні;
- театралізовані;
- * проблемно-ігрові;
- проблемні.

Так само освітні ситуації можна розділити на:

- * заздалегідь сплановані;
- * такі, що виникли спонтанно.

У будь-яких видах освітніх ситуацій необхідно спільне вирішення завдань, а також партнерська взаємодія під час пошуку.

Використовуючи освітні розвивальні ситуації, педагог має змогу вести дитину не до знань, а до пізнання навколишнього світу. Таким чином, дитина сама здобуває знання і пізнає світ, даючи свою оцінку.

Усвідомлення труднощів і неможливість вирішити їх звичним шляхом спонукає дитину до активного пошуку нових засобів і способів вирішення. Процес пізнання в дошкільному дитинстві відбувається емоційно-практичним шляхом.

Освітні ситуації в дошкільному віці треба застосовувати з урахуванням періоду дошкільного дитинства.

У процесі здійснення кожного з видів діяльності в межах дошкільної освіти відбувається взаємодія педагога і дошкільнят, виражена у формі освітньої ситуації, під якою розуміється така форма спільної діяльності вихователя і дітей, яка планується і цілеспрямовано організується педагогом з метою вирішення певних завдань розвитку, виховання і навчання в різних видах дитячої діяльності.

Варто відзначити, що освітня ситуація завжди відбувається в конкретний часовий період освітньої діяльності. При цьому особливістю такої форми організації педагогічного процесу є поява освітнього результату (кінцевого продукту) під час спеціально організованої взаємодії вихователя і дитини, причому такі результати можуть бути як матеріальними (розповідь, малюнок, виріб, колаж, експонат виставки), так і нематеріальними (нове знання, образ, ідея, ставлення, переживання). Орієнтація на кінцевий продукт визначає технологію створення освітніх ситуацій.

У процесі застосування кожної такої ситуації перед дошкільнятами виникає та чи інша проблема, а педагог направляє дітей на пошук її вирішення, допомагає їм придбати новий досвід, активізує самостійність малят, підтримує у них позитивний емоційний настрій. У межах проектування й організації освітніх ситуацій відбувається

інтеграція змісту різних складових освітнього процесу, встановлення взаємозв'язку і взаємодоповнення.

Обов'язковим елементом будь-якої освітньої ситуації є рефлексія засобів і способів, за допомогою яких дошкільнята розв'язали поставлене перед ними завдання. Зазначена частина має велике значення для становлення елементарної навчальної діяльності дітей, допомагає їм усвідомити, чому вони навчилися за підсумками заняття, які почуття і емоції виникли у них у процесі його проведення.

Існує чотири основні сфери застосування освітніх ситуацій у ЗДО:

1. У процесі організованої освітньої діяльності. Головними завданнями таких освітніх ситуацій є формування у дітей нових умінь і уявлень у різних видах діяльності, узагальнення знань по темі, розвиток здатності міркувати.

Побудова освітніх ситуацій розглянутого типу ґрунтується на специфіці конкретного виду діяльності дошкільнят. У відповідності до вимог Базового компоненту дошкільньої освіти [2], організована освітня діяльність дошкільнят ґрунтується на поєднанні таких видів дитячої активності:

- Ігровій діяльності, провідній для дітей дошкільнього віку, яка є інтегрованою основою для вирішення всіх дидактичних завдань. Існує безліч форм ігрової діяльності – дидактичні та сюжетно-дидактичні, розвивальні, рухливі ігри, ігри-подорожі, ігрові проблемні ситуації, ігри-інсценування, ігри-етюди, театралізовані ігри та ігри-драматизації тощо. Гра дозволяє вирішувати реальні освітні завдання в уявній, умовній ситуації.

- Комунікативна діяльність, спрямована на вирішення завдань, пов'язаних із розвитком вільного спілкування дітей і освоєнням всіх компонентів усного мовлення, культури спілкування та етикету, вихованням толерантності, підготовки до навчання грамоти.

- Пізнавально-дослідницька діяльність, що передбачає пізнання дітьми об'єктів живої і неживої природи, предметного і соціального світу (діяльності людей, знайомство з сім'єю і взаєминами людей, містом, країною та іншими країнами), безпечної поведінки, а також освоєння засобів і способів пізнання (моделювання, експериментування), сенсорний і математичний розвиток.

- Продуктивна діяльність дітей, представлена різними видами художньо-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація) і конструктивною діяльністю. Така активність також має інтегративний характер: у процесі художньо-творчої діяльності відбувається знайомство дітей із образотворчим мистецтвом, розвиток художнього сприйняття, істотно збагачується особистий досвід дошкільнят, забезпечує зв'язок між усіма іншими видами діяльності.

- Рухова діяльність, що організовується в процесі занять фізичною культурою.

- Музично-мистецька діяльність, яка організовується в процесі музичних занять, що проводяться музичними керівниками ЗДО у спеціально обладнаних приміщеннях.

- Читання. Цей вид діяльності організовується як процес слухання дітьми творів художньої та пізнавальної літератури, спрямований на розвиток читацьких інтересів дошкільнят, здатності сприйняття літературного тексту і спілкування з приводу прочитаного.

Структура освітніх ситуацій у даному випадку буде безпосередньо пов'язана зі змістом основної освітньої діяльності та дидактичними завданнями, поставленими перед вихователем. При цьому, як правило, такі освітні ситуації матимуть комплексний характер, виражений у поєднанні в них відразу декількох освітніх ліній. Кожна освітня ситуація обов'язково повинна мати свій початок, де дітям повідомляють її зміст і висловлюється основна проблема, багатоскладову і складну основну

частину, орієнтовану на велику кількість проміжних кінцевих продуктів, і заключну рефлексію.

2. У межах освітньої діяльності в режимних моментах. Такі освітні ситуації спрямовані на закріплення наявних у дітей знань і умінь, їх застосування в нових умовах, прояв дитиною активності, самостійності і творчості. Спільною особливістю освітніх ситуацій, проєктованих педагогом в освітній діяльності розглянутого виду, є спрямованість на співпрацю з дітьми у вирішенні освітніх завдань, встановлення партнерського характеру їх відносин.

Слід сказати, що продумане і системне використання освітніх ситуацій сприяє тому, що діти з великим інтересом і бажанням залучаються в освітню діяльність,

У групах раннього віку К.Л.Крутій радить проводити на день від 5 до 7 освітніх ситуацій тривалістю до 10-12 хвилин із невеликою групою дітей, використовуючи діяльнісну модель взаємодії і спрямовуючи активність дітей на набуття соціального досвіду [20, с.7].

Також науковець зазначає, що, починаючи з трирічного віку, в освітніх ситуаціях можлива педагогічна організація процесу взаємодії малят [20, с.7].

Таким чином, головне досягнення при запровадженні освітніх ситуацій – відпрацювання кожною дитиною власного смислу в змісті запропонованих дорослим завдань, розвиток таких особистісних якостей, як уміння співпрацювати, дослухатися до чужої думки, поступатися своїми інтересами заради іншого тощо.

Варто зазначити, що реалізація завдань формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях відповідає віковим можливостям малят і дозволяє ефективно організувати їхню макродіяльність.

Важливе місце в цьому процесі мають традиційні та інноваційні освітні засоби, про що буде йти мова в наступному параграфі нашої дипломної роботи.

1.3. Метод су-джок: історія виникнення та переваги в розвитку мовлення дошкільників

Освітні засоби поряд із живим словом педагога є важливим компонентом освітнього процесу і елементом навчально-матеріальної бази ЗДО. Будучи компонентом освітнього процесу, засоби навчання мають великий вплив на всі інші його компоненти мету, зміст, форми, методи [4, с.186].

Освітні засоби – це об’єкти, створені людиною, а також предмети природи, що використовуються в освітньому процесі в якості носіїв навчальної інформації та інструменту діяльності педагога з метою досягнення поставлених цілей навчання, виховання і розвитку.

У ЗДО є такі засоби навчання:

- * друковані (підручники та навчальні посібники, книги для читання, хрестоматії, робочі зошити, атласи, роздатковий матеріал тощо);

- * електронні освітні ресурси (освітні Мультимедіа: мультимедійні підручники, мережеві освітні ресурси, мультимедійні універсальні енциклопедії тощо.);

- * аудіовізуальні (презентації, відеофільми освітні, навчальні кінофільми, навчальні фільми на цифрових носіях;

- * наочні площинні (плакати, карти настінні, ілюстрації настінні, магнітні дошки);

- * демонстраційні (гербарії, муляжі, макети, стенди);

- * навчальні прилади (компас, барометр, опадомір, снігомір, сонячний годинник, флюгер, мікроскопи, колби тощо);

- * тренажери та спортивне обладнання (автотренажери, гімнастичне обладнання, спортивні снаряди, м’ячі тощо).

Освітні засоби, що використовують у дитячому садку для забезпечення освітньої діяльності, застосовуються відповідно до умов реалізації основної загальноосвітньої програми дошкільної освіти як сукупність навчально-методичних, матеріальних, дидактичних ресурсів, що забезпечують ефективне рішення освітніх завдань в оптимальних умовах.

Комплексне оснащення освітнього процесу забезпечує можливість організації як спільної діяльності дорослого і вихованців, так і самостійної діяльності вихованців.

Предметно-розвивальне середовище створене з урахуванням інтеграції освітніх ліній.

Обладнання відповідає санітарно-епідеміологічним нормам, гігієнічним, педагогічним та естетичним вимогам.

Для всебічного розвитку дітей у кожній віковій групі є дидактичні засоби: альбоми, художня література, дидактичні ігри, різні сюжетні ігрові набори та іграшки.

Спеціально обладнане розвивальне середовище створене у всіх групах дитячого садка. Ізольовані тематичні куточки і зони: ігрова, продуктивна, пізнавально-дослідницька, комунікативна тощо.

Для розвитку мовлення і мовленнєвого спілкування існують набори книг, картин, розвивальні ігри, мнемотаблиці, фланелеграф, ширма, різноманітні види лялькового театру, аудіо - та відеоапаратура, телевізор, енциклопедії тощо.

Основоположником методу су-джок є південнокорейський учений, професор Пак Чже Ву (1984 р.)

Висока ефективність і простота су-джок сприяють популярності і швидкому поширенню методу в різних країнах. У ряді держав цей метод уже належить до складу державних програм охорони здоров'я та народної освіти.

У перекладі з корейської мови «су» означає «кисть», «джок» – стопа. Таким чином, су-джок – це освітній засіб із впливом на кисть і стопу малюка. У будові кисті і стопи проявляється дивовижна подоба будови людського тіла. У тілі людини виділяється тулуб і п'ять виступаючих частин – голова з шиєю і чотири кінцівки. Якщо подивитися на свою кисть, можна побачити, що кисть теж складається з долоні і п'яти виступаючих частин – пальців [26, с.7].

Великий палець складається з двох фаланг, які нагадують голову і шию. Кожна з чотирьох кінцівок тіла складається з трьох частин. У руці виділяють плече, передпліччя і кисть; у нозі – стегно, гомілку і стопу. Кожен із чотирьох пальців кисті, з другого по п'ятий, складається з трьох фаланг. Ці та інші ознаки подібності підтверджують, що великий палець співвідноситься з головою, другий і п'ятий – з руками, а третій і четвертий – з ногами. Серед усіх частин тіла стопа найбільш подібна кисті і знаходиться на другому місці за ступенем подібності тілу.

Кисть і стопа володіють великою кількістю рецепторних полів і пов'язані з різними частинами людського тіла. Під час виникнення хворобливого процесу в органах тіла, на кистях і стопах виникають хворобливі точки «відповідності» – пов'язані з цими органами.

Метод су-джок для розвитку мовлення дітей застосовується практично у всіх дитячих установах. Його активно використовують в медицині, психології, педагогіці. Ефективність і простота методу вражають [7, с.4].

Су-джок – це різнокольорові гумові м'ячики та кільця, які викликають величезне захоплення у малят (**Додаток Б**). Ці яскраві іграшки є в кожній групі раннього віку.

Застосування су-джок для розвитку мовлення дітей обґрунтований багаторічною логопедичною практикою.

Су-джок стимулятор – це масажер, що являє собою гумову кульку з невеликими шипами і розділена на дві половинки. Усередині неї

знаходяться два кільця. Колечка зроблені з еластичного, металевого дроту і дуже добре розтягуються. Масаж долонь проводиться кулькою, а кільцями ми масажуємо пальчики. При цьому по всьому організму відчуваються приємні відчуття поколювання.

Визначивши зони відповідності органів і систем, можна впливати на них з метою профілактики і корекції мовленнєвих порушень. За мову відповідають дві зони, що знаходяться в корі головного мозку. Зона Верніке – відповідає за сприйняття мови і зона Брока – за вимову звуків. За теорією су-джок точки відповідності цим зонам – це верхні фаланги пальців. Тому при масажі су-джок кулькою необхідно приділяти увагу саме цій частині кистей рук. Однак, з огляду на все вище викладене, необхідно стимулювати й інші точки відповідності з метою оздоровлення всього організму [26, с.17].

Переваг у методу су-джок чимало, ось деякі з них:

- * висока ефективність, доведена багаторічною практикою і численними позитивними відгуками;
- * абсолютна безпека. Метод може застосовуватися з раннього віку і до глибокої старості;
- * універсальність і доступність. Використовується в спеціалізованих установах і в домашніх умовах. Мінімальна вартість одного масажера коливається від 14 (кільце) до 50 гривень (кулька).

Як засвідчує практичний досвід, за допомогою методу су-джок у групах раннього віку успішно розв'язуються такі освітні завдання:

- * розвиток фонематичного слуху і сприйняття;
- * корекція вимови (автоматизація і диференціація звуків);
- * розвиток звукового і складового аналізу слів;
- * активізація словника і вдосконалення лексико-граматичних категорій;
- * розвиток загальної та дрібної моторики;
- * розвиток психічних процесів;

- * розвиток сприйняття кольору;
- * розвиток просторово-часових уявлень;
- * закріплення операцій лічби.

Щоб процес масажу не здався дітям нудним, використовується віршований матеріал і, одночасно з масажним ефектом, відбувається автоматизація відпрацьованих звуків.

У чому ж секрет ефективності методу, як його правильно використовувати, щоб він обов'язково дав позитивні результати, буде з'ясовано у другому розділі нашої дипломної роботи.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В ОСВІТНІХ СИТУАЦІЯХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ СУ-ДЖОК

2.1. Критерії, показники та рівні сформованості фонетичної компетенції дошкільника

Щоб виявити ефективність використання методу су-джок в освітньому процесі ЗДО, слід дібрати відповідний діагностичний інструментарій. Нами були використані діагностичні методики, розроблені О.С.Трифоновою [37], і адаптовані для дітей раннього віку.

Констатувальний етап експерименту обіймав три етапи і був здійснений у першій молодшій групі (діти третього року життя).

На першому етапі виявлялись особливості звуковимови дітей, котрі прийшли до групи раннього віку закладу дошкільної освіти № 76 Херсонської міської ради. Наведемо приклад експериментальної роботи.

Сценарій лялькової вистава «Допоможи зайчику»

Мета: з'ясувати вимову свистячих звуків [с',с], [з',з],[ц',ц].

Матеріал: атрибути до лялькового театру, казкові герої: Віні-Пух, П'ятачок, зайчик, зайчиха, павук.

Процедура виконання. Експериментатор запрошує дітей до лялькового театру: «На лісовій галявині стояла маленька хатинка. В ній жили два друга - Віні-Пух і П'ятачок. У хатинці завжди було чути сміх і жвавий гомін. Вони ніколи не сумували, від світанку займались якоюсь справою: Віні-Пух прибирав у кімнатах, а П'ятачок готував їжу. Кожного вечора до них приходили їхні друзі, бо з ними завжди було цікаво і весело. Якось до них прибіг дуже засмучений зайчик Довгі Вуха із проханням допомогти йому: «Моя найулюбленіша дочка Білявочка потрапила в біду: її впіймав Чорний Павук. Він сказав мені, що визволить мою донечку лише тоді, коли я виконаю його завдання. Спочатку потрібно правильно назвати, що зображено на картинках, а потім сказати, що подарували Павуку на його День народження. Якщо я не виконаю цього завдання, то Білявочка до мене ніколи не повернеться. Почали друзі гадати, що ж там зображено і не можуть здогадатися». Давай допоможемо зайчику Довгі Вуха.

Експериментатор показує картинки, а дитина відповідає (пропонуються такі предметні картинки: собака, лис, сосна, сіль, насіння, сіно, лось; зозуля, гарбуз, коза, залізниця, зяблик, заєць; цукор, цукерки, міліціонер, ножиці, матрац, перець, спідниця). Вимагалось, щоб дитина промовляла слова голосно та чітко [37].

На другому етапі вивчалися особливості вживання дітьми інтонаційних засобів виразності. Наведемо зразки експериментальних завдань [37].

Гра «Скажи так, як я»

Мета: з'ясувати вміння дитини регулювати темп мовлення (швидкий, середній, повільний).

Матеріал: іграшкові песик, котик, курочка.

Процедура виконання. Експериментатор повідомляє дітей, що до них на гостини прийшли песик, котик і курочка. «Вони дуже хочуть з вами познайомитися. Розпитайте, як їх звати? (Дає зразок: «Песику, як тебе звати?»). Діти запитують.) - Діти, цього песика звати Бровко, котика – Мурчик, а курочку – Ряба (діти повторюють). Пес Бровко завжди «розмовляє» дуже швидко, от послухайте (експериментатор промовляє речення), а Мурчик повільно (експериментатор показує як) і тільки курочка Ряба постійно промовляє речення так, як це потрібно (промовляє слова курочки). - Діти, а тепер котик, песик і курочка хочуть із вами погратись і пропонують свою гру, вони будуть називати речення, а ви повинні промовити його так, як говорить Бровко, Мурчик і Ряба (пропонуються такі речення: «Жовтеньке каченя весь день співало: кря, кря, кря. У бабусі на городі гелгочуть гуси. Біжи, бо запізнишся на потяг»).

Завдання 2. Повтори фразу

Мета: з'ясувати вміння дітей регулювати силу голосу.

Матеріал: лялька Ганнуся.

Процедура виконання. Експериментатор знайомить дитину з лялькою Ганнусею і повідомляє, що Ганнуся буде промовляти речення, а ти будеш повторювати їх тихо, голосно, пошепки, середньою силою голосу. Пропонуються такі речення: Наталка любить квіти. У нашій річці живе сом. У лісі кує зозуля.

На третьому етапі з'ясовувався рівень розвитку фонематичного слуху в дітей. Опишемо зміст експериментальних завдань.

Завдання 1. Гра «Що сказав ведмедик?»

Мета: виявити вміння дитини розрізняти на слух свистячі звуки.

Матеріал: іграшковий ведмедик.

Процедура виконання. Експериментатор із ведмедиком у руках відходить від дитини на відстань 5-6 метрів і пошепки промовляє по черзі слова зі схожими звуками від імені ведмедика, якого звать «Біле

вухо». Дитина повинна назвати слова, які сказав ведмедик (пропонуються такі слова: коза, коса, цвіт, світ, ніс, віз, сова, зоря, квас, палац, цвях).

Завдання 2. Гра-вправа «Хто краще чує?»

Мета: виявити вміння дитини розрізняти на слух дзвінкі-глухі приголосні звуки.

Матеріал: іграшковий Дерев'яно.

Процедура виконання. Експериментатор повідомляє дитину, що Дерев'яно хоче пограти з нею в гру. «Він буде називати слова, а ти, якщо почуєш звук [б], піднімеш руку». (Пропонуються такі слова: бублик, хліб, паска, папка, балкон, балон, липа, бетон, бик, пилка, батон, сапка).

Завдання 4. Гра «Знайди зайве слово»

Мета: з'ясувати вміння дитини розрізняти на слух шиплячі звуки.

Матеріал: чарівна хустка.

Процедура виконання. Експериментатор пропонує дитині гру: «Я назву декілька разів одне й теж саме слово, потрібно бути уважному, бо серед них є зайве слово, дуже схоже на потрібне нам, а ти, якщо почуєш ці зайві слова, одразу махнеш цією чарівною хусткою (показує, як це треба робити) і назвеш те слово, яке я вимовила помилково.

Давай спробуємо. Слухай: шафа, шафа, шафа, жаба, шафа; шафа, шафа, шафа, шафа, чапа, шафа; душ, душ, чуш, вуж, душ; ніж, ніж, ніж, ніж. ніч, ніж; шашка, шашка, шашка, чашка, шашка; душ, душ, душ, куш, душ; ніж, ніж, між, кіш. ніж; ченчик, ченчик. ченчик, женчик, ченчик [37].

Розглянемо результати виконання першого етапу експерименту.

На основі виконання дітьми завдань першого етапу експерименту було визначено коефіцієнт засвоєння вимови звуків рідної мови за формулою

$$K_3 = \frac{A}{P},$$

де K_3 – коефіцієнт засвоєння звуковимови,

A – кількість слів, вимовлених дитиною правильно,

P – загальна кількість запропонованих слів.

Відповідно показник коефіцієнта засвоєння звуковимови 0,9-1 ми вважали високим, 0,7-0,9 – достатнім, 0,5-0,7 – середнім, 0,3-0,5 – низьким.

На основі одержаних результатів виконання дітьми завдань другого етапу експерименту, було визначено коефіцієнт вживання дітьми інтонаційних засобів виразності мовлення за формулою

$$K_B = \frac{X_1 + X_2 + X_3}{\Pi},$$

де K_B – коефіцієнт вживання засобів інтонаційної виразності мовлення,

X_1 – кількість правильно відтвореної дитиною інтонації,

X_2 – кількість вживаної дошкільником різної сили голосу,

X_3 – кількість використаного дитиною різного темпу мовлення,

Π – загальна кількість інтонаційних засобів, запропонованих для вживання.

Відповідно показник вживання інтонаційних засобів виразності (0,9-1) є високим, 0,7-0,9 – достатнім, 0,5-0,7 – середнім, 0,3-0,5 – низьким.

За результатами аналізу виконання діагностичних завдань третього етапу експерименту нами було визначено коефіцієнт розвитку фонематичного слуху за формулою

$$K_{ф.р} = \frac{A}{B},$$

де $K_{ф.р}$ – коефіцієнт розвитку фонематичного слуху,

A – кількість правильно виконаних завдань,

В – загальна кількість завдань, що були запропоновані для виконання. Відповідно показник коефіцієнта розвитку фонематичного слуху 0,9-1 – є високим, 0,7-0,9 – достатнім, 0,5-0,7 – середнім, 0,3-0,5 – низьким.

На основі критеріїв та кількісних показників звукової культури мовлення було визначено 4 рівні розвитку звукової культури мовлення: високий, достатній, середній, низький [37]. Дамо характеристику означеним рівням.

ВИСОКИЙ: дитина правильно й чітко артикулює всі звуки рідної мови ізольовано, у словах і словосполученнях, дотримується літературних норм вимови (Кз.=0,9-1); має добре розвинутий фонематичний слух, самостійно виправляє мовленнєві помилки (Кф.с.=0,9-1); може регулювати силу голосу (тихо, голосно, пошепки, середня сила голосу), адекватно змінює темп мовлення (швидкий, середній, повільний), з допомогою інтонації вміє передавати різні почуття (сум, радість, острах, гнів, здивування) (Кв.=0,9-1).

ДОСТАТНІЙ: дитина правильно вимовляє всі звуки рідної мови, водночас спостерігається нечітка вимова шиплячих та сонорних звуків у словах і словосполученнях, дотримується орфоепічних норм вимови (Кз.=0,7-0,9); диференціює схожі звуки на слух, правильно їх відтворює, самостійно виправляє мовленнєві помилки (Кф.с.=0,7-0,9); регулює силу голосу, темп мовлення, використовує в мовленні засоби інтонаційної виразності за вказівкою дорослого (Кв.=0,7-0,9).

СЕРЕДНІЙ: дитина вимовляє всі звуки рідної мови, крім шиплячих і сонорного [р], не володіє літературними нормами вимови (Кз =0,5-0,7); не диференціює подібні за звучанням звуки, самостійно не виправляє мовленнєві помилки (Кф.с =0,5-0,7), за вказівкою дорослого вміє передати різний темп мовлення та змінити силу голосу, використовує в мовленні окремі інтонаційні засоби виразності (Кв =0,5-0,7).

НИЗЬКИЙ: дитина спотворює більшість звуків рідної мови, не дотримується орфоепічних норм вимови, має нечітку дикцію ($K_z = 0,3-0,5$); фонематичний слух недостатньо розвинений, не помічає й не виправляє мовленнєві помилки ($K_{ф.с} = 0,3-0,5$); самостійно не регулює силу голосу, темп мовлення; не користується інтонаційними засобами виразності ($K_v = 0,3-0,5$) [37].

Кількісні дані рівнів сформованості фонетичної компетенції дітей раннього віку подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Рівні сформованості
фонетичної компетенції дітей раннього віку (у %)**

Етап	Групи	Р і в н і			
		Високий	Достатній	Середній	Низький
Конста- тувальний	Експериментальна	-	8,5	62	29,5
	Контрольна	-	9	64	27

Аналіз експериментальних даних засвідчив, що переважна більшість дітей раннього віку знаходиться на середньому рівні розвитку звукової культури мовлення. Дітям порівняно важко було визначити на слух дзвінкі-глухі, сонорні приголосні звуки, вони ще не вміють регулювати силу голосу та темп мовлення, у процесі спостереження за діяльністю дітей ми впевнилися, що діти в повсякденному спілкуванні майже не використовували інтонаційні засоби виразності, не дотримувалися орфоепічних норм вимови.

Це спонукало нас до пошуку ефективних засобів впливу на вихованців з метою підвищення рівнів сформованості фонетичної компетенції дітей раннього віку. Таким засобом в освітній практиці ЗДО є масажери су-джок, форми роботи з якими в освітніх ситуаціях у групах раннього віку буде описано нами в параграфі 2.2.

2.2. Форми роботи з су-джок у групах раннього віку в освітніх ситуаціях

Насамперед нами були виокремлені етапи застосування методу су-джок в освітніх ситуаціях:

I етап. Знайомство дітей з су-джок, правилами його використання.

II етап. Закріплення знань у вправах, іграх.

III етап. Самостійне використання кульки су-джок відповідно до потреб і бажань.

Форми організації роботи з су-джок масажерами можуть бути різними: індивідуальними, підгруповими та фронтальними.

Досить ефективною є така форма роботи з дітьми раннього віку як пальчикова гімнастика.

Прийомами методу су-джок є масаж кистей спеціальними кульками і еластичними кільцями, масаж стоп. У роботі вихователя можна використовувати су-джок – масажери у вигляді масажних кульок у комплекті з масажними металевими кільцями. Кулькою можна стимулювати зони на долонях, а масажні кільця надягають на пальчики. Ними можна масажувати важкодоступні місця.

Форми роботи з Су-Джок – найрізноманітніші.

1. Масаж спеціальною кулькою:

- ручний масаж кистей і пальців рук.
- масаж нігтьових пластин кистей;
- кругові рухи кульки між долонями перекочування кульки від кінчиків пальців до основи долоні;
- обертання кульки кінчиками пальців;
- стискання кульки між долонями;
- стискання і передача з руки в руку;
- підкидання кульки з подальшим стисненням між долонями.

Прокочуючи кульку між долоньками, діти масажують м'язи рук.

Масаж еластичним кільцем допомагає стимулювати роботу органів мовлення в корі головного мозку.

Розглянемо прийоми роботи з кулькою:

- утримувати кульку на розправленій долоні кожної руки;
- стискати кульку в кулачок, натискаючи 5-10 сек, а потім розкривати долоню, повністю розводячи пальці в сторони і утримувати в центрі долоні 5-10 сек;
- кожним пальчиком натискати на голочки кульки кожної руки;
- натискати пучкою кожної руки на голочки кульки;
- стискати кульку кінчиками пальців кожної руки;
- захоплювати колючу кульку трьома пальчиками і стукати нею по столу, рухатися по поверхні столу;
- обертати кульку між долонями за годинниковою і проти годинникової стрілки;
- прокочувати кульку в долонях вперед і назад, проходячи всю поверхню кисті;
- кругові рухи кульки між долонями;
- перекочування кульки від кінчиків пальців до основи долоні;
- обертання кульки кінчиками пальців;
- стискання кульки між долонями;
- стискання і передача з руки в руку;
- підкидання кульки з подальшим стисненням між долонями тощо.

Кожна вправа супроводжується невеликим віршиком, потішкою, чистомовкою, мирилкою, забавлянкою тощо.

Цю роботу можна проводити протягом 1-2 хвилин перед виконанням завдань, пов'язаних із малюванням фонематичними

вправами, проводити в якості пальчикової гімнастики під час освітніх ситуацій.

Ось деякі варіанти роботи з дітьми: з кулькою:

1. Масаж масажною кулькою су-джок.

На долоні знаходиться безліч біологічно активних точок, тому ефективним способом їх стимуляції є масаж спеціальним кулькою з шипами. Прокочуючи кульку між долоньками, діти масажують м'язи рук.

Масаж масажним м'ячиком.

Масажувати цим м'ячиком можна руки, ноги, спину і навіть голову. Завдяки «колючій» поверхні такого м'ячика відбувається вплив на шкіру, м'язи і нервові закінчення, таким чином стимулюючи різні точки на тілі дитини. М'ячики бувають гумові, силіконові, з колючками або пухирцями, з різним діаметром і різною твердістю.

Вправи з масажним м'ячиком:

1. Взяти в руки м'яч і поклатати його вперед і назад по долоньці.
2. Поклатати м'ячик круговими рухами по долоньці, в одну і в іншу сторону.
3. Катати м'ячик по столу з різною силою натискання (слабо - сильно).
4. Катати м'ячик по зовнішній стороні руки до ліктя і назад. Потім на іншій руці.
5. Стискати і розтискати м'ячик в одній руці, потім в іншій.
6. Підкидати в повітря м'ячик і ловити його.
7. Затиснути м'ячик між долонями, пальці зчепити в «замок», лікті направити в сторони. Натиснути долонями на м'яч (4-6 разів).

Під час масажу доречно використовувати мовленнєвий матеріал, сам масаж здійснювати у відповідності з текстом. Наведемо приклади.

Візьмемо м'ячика барвистого, *(катати м'ячик по столу правою рукою)*.

І ручкою його притиснемо, *(сильно долонькою натиснути на м'ячик)*.

Так трішки покатаємо... *(катати м'ячик по столу)*.

А потім ручку поміняємо. *(Катати м'ячик по столу лівою рукою)*.

У мене є колючий м'яч *(катати м'яч між долонями вперед-назад)*.

Стрибати може, як циркач. *(Стрибати по долоньці м'ячиком)*.

Буду зараз з ним я грати, *(покатати м'ячик круговими рухами по долоньці в один бік)*.

Свої ручки розминати. *(Покатати м'ячик круговими рухами по долоньці в інший бік)*.

В руку праву я візьму *(взяти м'яч в праву руку)*

Стискати пальцями почну, *(стискати і розтискати м'ячик у руці)*

В руку ліву я візьму *(взяти м'яч у ліву руку)*

Міцно пальцями стисну. *(Стискати і розтискати м'ячик у руці)*.

Приклади вправ:

«Доріжка»

Кульку покласти між долонями, пальці притиснути один до одного. Робити масажні рухи, катаючи кульку вперед-назад.

«Кулька»

Кульку покласти між долонями, пальці притиснути один до одного. Робити кругові рухи, катаючи кульку по долонях.

«Клубок»

Тримати кульку подушечками пальців, робити обертальні рухи вперед або назад.

«Кнопочки»

Тримати кульку подушечками пальців, із зусиллям натиснути ними на м'яч (4-6 разів).

«Схованки»

Затиснути кульку в одному кулаці, потім в іншому.

Масажні кульки можна використовувати в поєднанні з вправами зі звуковимови.

Діти під керівництвом вихователя виконують масаж суджок кульками (діти повторюють слова і виконують дії з кулькою відповідно до тексту).

Ця кулька не проста, *(милуємося кулькою на лівій долоньці)*

Колюча, ось яка. *(Накриваємо правою долонею)*

Ми почнемо з нею грати *(катаємо кульку горизонтально)*

І долоньки зігрівати.

Раз кочу, і два кочу *(катаємо кульку вертикально)*

Натискаю досхочу.

Кульку ми катаємо, *(катаємо кульку в центрі долоньки)*

Дужче натискаємо.

(Виконуємо рухи відповідно до тексту в правій руці)

До правої руки візьмемо,

У кулачок її стиснемо.

(Виконуємо руху відповідно до тексту в лівій руці)

До лівої руки візьмемо,

У кулачок її стиснемо.

(Виконуємо рухи відповідно до тексту)

На стіл кульки покладемо

Долоньки догори зведемо,

Потім плескати почнемо,

В кінці – руки потрясемо.

«М'ячик»

М'ячем граюсь досхочу.

Рукою правою кручу.

М'ячем граюсь досхочу.

Рукою лівою кручу.

(Крутити правою рукою праву половинку кульки, лівою рукою ліву половинку кульки).

2. Масаж пальців еластичним кільцем. (Діти по черзі надягають масажні кільця на кожен палець, промовляючи вірш пальчикової гімнастики)

«Доріжка»

Кільце на пальчик надягаю.

І по пальчику кочу.

Здоров'я пальчику бажаю,

Спритним бути його вчу.

Автоматизація звуків в чистомовках:

Са-са-са – довга коса. *(Котити кульку між долонями вперед-назад).*

Ці-ці-ці – нові олівці. *(Котити кульку по кожному пальцю).*

Ка-ка-ка – я катаю малюка. *(Котити кульку між долонями вперед-назад).*

Ав-ав-ав – дятел дерево довбав. *(Тримати кульку подушечками пальців, із зусиллям натиснути ними на м'яч).*

Ри-ри-ри – ми катаємось з гори. *(Обертати кульку подушечками пальців уперед).*

Ра-ра-ра – височенна в нас гора. *(Котити кульку круговими рухами по долонях).*

Ру-ру-ру – листя восени зберу. *(Натиснути кулькою на кожен палець).*

Ру-ру-ру – скачуть зебра й кенгуру. *(Стрибати по долоньці кулею).*

Ці-ці-ці – заховали кулі ці. (*Затиснути кульку в одному кулаці, потім в іншому*).

Ач-ач-ач – я кочу цей м'яч. (*Катати м'яч між долонями вперед-назад*).

Ач-ач-ач – ось колючий м'яч. (*Стискати і розтискати м'ячик в руці*).

Ач-ач-ач – я кидаю м'яч. (*Підкидати в повітря м'ячик і ловити його*).

Ач-ач-ач – ось барвистий м'яч. (*Натиснути м'ячиком на кожен палець*).

Ча-ча-ча – граємо в квача. (*Затиснути м'ячик між долонями, пальці зчепити в «замок», лікті направити в сторони. Натиснути долонями на м'яч кілька разів*).

Чу-чу-чу – м'ячик я кочу. (*Катати м'яч між долонями вперед-назад*).

Чі-чі-чі – будуть калачі. (*Катати м'яч по кожному пальцю*).

Автоматизація звуків у віршах:

Самовар варить сам, (*котити кульку круговими рухами по долонях в одну сторону*).

Самокат їде сам, (*котити кульку між долонями вперед-назад*).

Самохід ходить сам, (*котити кульку між долонями вперед-назад*).

І літак літає сам. (*Підкинути кульку двома руками вгору і зловити його*).

Самостійними й ми стали! (*Обертати кульку подушечками пальців вперед*).

Кульку-м'ячика дістали (*котити кульку між долонями вперед-назад*).

На подвір'ї – гірка, (*котити кульку круговими рухами по долонях в один бік*).

Під гіркою – нірка. (*Котити кульку круговими рухами по долонях в іншу сторону*).

У цій нірці кріт живе (*затиснути кульку в одному кулаці*),
Пильно нірку стереже (*затиснути кульку в іншому кулаці*).

По доріжці йшла Маринка, (*котити кульку між долонями вперед-назад*).

Для Маринки тут стежинка. (*Котити кульку між долонями вперед-назад*).

Шишечку вона знайшла (*обертати кульку подушечками пальців уперед*).

І додому принесла! (*Перекладати кульку з однієї долоні в іншу, поступово збільшуючи темп*).

Жабка-скрекотушка, (*стрибати по долоньці кулею*).

Очі як галушки. (*Перекладати кульку з однієї долоні в іншу*)

Всі ховайтесь дружно (*затиснути кульку в одному кулаці*)

Комарі і мушки! (*Затиснути кульку в іншому кулаці*).

Це дідусь,

А це бабуся,

Це татусь,

А це матуся,

А малюк, звичайно, я –

Ось і вся моя сім'я.

(*Дитина по черзі надягає масажне кільце на кожен палець, промовляючи віри*).

Сорока-ворона на припічку сиділа

Діткам кашку варила:

- Оцьому дам,

Оцьому дам,

Оцьому дам,

Оцьому дам,

А цьому не дам:

Бо він дров не рубав, води не носив,

Печі не топив, каші не варив.

(Дитина по черзі надягає масажне кільце на кожен палець, промовляючи вірш).

2. Масаж еластичним кільцем.

Масаж еластичним кільцем допомагає стимулювати роботу внутрішніх органів. Оскільки все тіло людини проектується на кисть і стопу, а також на кожен палець кисті і стопи, то ефективним способом розвитку мовлення малюка є масаж пальців, кистей і стоп еластичним кільцем. Кільце слід надіти на палець і провести масаж до його почервоніння і появи відчуття тепла. Цю процедуру необхідно повторювати кілька разів на день. Доречно використовувати мовленнєвий матеріал, наприклад:

«Дітки» (Надіти масажне кільце на великий палець).

Раз-два-три-чотири-п'ять! (Надіти масажне кільце на вказівний палець).

Будем пальці рахувать – (Надіти масажне кільце на середній палець).

Всі міцні, хороші, (надіти масажне кільце на безіменний палець).

Між собою схожі! (Надіти масажне кільце на мізинець).

«Пальчики прокинулись»

Задрімав мізинчик трішки,

Безіменний – стриб у ліжко,

А середній там лежить,

Вказівний давно вже спить.

Вранці всі схопились враз –

В дитсадочок бігти час!

(Діти по черзі надягають масажні кільця на кожен палець, промовляючи віри).

«Свійські тварини»

Здрастуй, кошенья! *(Надіти масажне кільце на великий палець).*

Здрастуй, козеня! *(вказівний палець).*

Здрастуй, теля! *(середній палець).*

Здрастуй, ягня! *(підмізинний палець).*

Здрастуй, веселе, смішне

порося! *(мізинець).*

Ручний масаж кистей і пальців рук.

Масаж пальців і нігтьових пластин кистей дуже корисний і ефективний. Ці ділянки відповідають головному мозку. Крім того на них проектується все тіло людини у вигляді міні-систем відповідності. Тому кінчики пальців необхідно масажувати до стійкого відчуття тепла. Так здійснюється оздоровчий вплив на весь організм. Особливо важливо впливати на великий палець, що відповідає за голову людини.

Вправа «Точилка»

Ми точили олівець,

Ми крутили олівець.

Ми точилку розкрутили,

І олівчик погострили.

(Стиснути одну руку в кулачок, вставити в нього по черзі по одному пальцю іншої руки і прокручувати вліво-вправо кожен пальчик по 2 рази).

5. Масаж стоп.

Вплив на точки стоп здійснюється під час ходіння по кульках суджок.

Правила виконання масажу з використанням масажних кульок:

1. Вплив має бути приємним і не викликати негативної реакції у дитини.

2. Масаж проводити до появи злегка рожевого кольору шкіри і відчуття тепла.

3. Проводити масаж, якщо дитина добре себе почуває, у неї немає температури, висипу та інших проявів шкірних або інфекційних захворювань.

4. Не залишати надовго еластичне кільце на пальцях в одному положенні, щоб не порушити кровопостачання.

5. Уникати інтенсивних рухів, щоб не травмувати ніжну шкіру дитини.

2.3. Мовленнєві ігри з су-джок

Оскільки масажери су-джок бувають у вигляді кульок і кілець, то мовленнєві вправи з ними так і поділяють: на мовленнєві ігри з кульками і мовленнєві ігри з кільцями.

Серед мовленнєвих ігор з кулькою ефективним є розповідання казок із використанням кульки. Наведемо приклад.

Казка «Їжачок»

Жив був їжачок (*показуємо кульку-масажер*). Він був колючий (*обхоплюємо долонею правої, потім лівої руки*). Якось раз, пішов він погуляти (*катаємо по колу на долоні*). Прийшов на галявину, побачив коротку стежку і побіг по ній (*катаємо від долоні до мізинчика і назад*), повернувся на галявину (*катаємо по колу на долоні*), знову побіг по галявині (*катаємо між долонями по колу*), помітив річку, побіг по її бережку (*катаємо по безіменному пальцю*), знову повернувся на галявину (*між долонями*), посидів, відпочив, погрівся на сонечку, побачив довгу стежку і побіг по ній (*катаємо по середньому пальчику*), повернувся на галявину і побачив гірку, вирішив забратися туди (*злегка піднімаємо вказівний пальчик – гірку – і водимо кулькою по ньому*). Потім їжачок покотився вниз і знову опинився на галявині (*рух по колу на долоні*), побачив деревце і оббіг навколо нього (*катаємо навколо великого пальчика, піднявши його*). Стало Їжачку жарко, він висунув

свою мордочку назустріч прохолодному вітерцю (*дихальна гімнастика – вдих через ніс, видих на долоню руки, повторити 2 рази*).

(Відкриваємо кульку і дістаємо масажне кільце. По черзі надягаємо його на кожен палець кожної руки, руху вгору-вниз кілька разів.)

Їжачок побачив грибок і поспішив зірвати його (*на великий палець*), помітив квіточку і понюхав її (*на вказівний*), знайшов гарний листочок і підбіг подивитися на нього (*на середній*), примітив ягідку і зірвав її (*на безіменний*), знайшов шишку і взяв її для своєї мами в подарунок (*на мізинчик*). Їжачок так весело гуляв лісом, що не помітив, як стало темніти. Настав вечір. Задоволений прогулянкою, він відправиться додому (*закриваємо кульку, катаємо між долонями*).

Прокатування кульки по лабіринту. Наприклад, гра «Допоможи Їжачку дістатися до грибка».

Для розвитку фонематичного сприйняття можна рекомендувати такі ігри: «Якщо звук почуєш ти – підними кульку догори!»; «Кулька весело стрибає, звук потрібний називає»; «Телеграфісти» (треба простукати кулькою так, як простукає педагог), «Схованки» (Сховай кульку в долоньці, коли занявчить кішка) (загарчить собака, заспіває півник тощо).

Для автоматизації звуків доречні ігри: «Кульку у руці сховали, звук у слові упіймали»; «Кульку мені поверни, слово вірно повтори».

Розвитку пам'яті, уваги сприяє вправа «Веселе кільце»

Педагог надягає по черзі кільце на пальці правої руки дитини, починаючи з великого пальця, промовляючи: «Колечко, колечко на великому пальчику твоє містечко» (і т. д.). На іншій руці дитина самостійно намагається повторити рухи з кільцем, називаючи пальці рук.

Доречно використовувати кульки для складового аналізу слів.

Вправа «Складоподіл»: дитина називає склад і бере по одній

кульці з коробки»

«Складами слово називай і на кожен склад кульку діставай».

Отже, вихователь має пам'ятати, що такі ігри та вправи, пальчикові розминки в освітніх ситуаціях слід проводити систематично і дотримуватись принципів використання освітніх засобів:

- * урахування вікових і психологічних особливостей дітей;

- * гармонійне використання різноманітних освітніх засобів: традиційних і сучасних для комплексного, цілеспрямованого впливу на емоції, свідомість, поведінку дитини через візуальну, аудіальну системи сприйняття в освітніх цілях;

- * урахування дидактичних цілей і принципів дидактики (принципу наочності, доступності тощо);

- * співтворчість педагога і дитини;

- * пріоритет правил безпеки у використанні освітніх засобів.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі міститься теоретико-методичне обґрунтування проблеми формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок у сучасному просторі дошкільної освіти, висвітлення її теоретичних аспектів,

окреслення сфери її практичного застосування у галузі сучасної дошкільної лінгводидактики.

Виконуючи **перше завдання** нашого дослідження, ми з'ясували сутність фонетичної компетенції дошкільника та особливості звуковимови дітей 2- 3-х років життя.

За визначенням А.М.Богущ, фонетична компетенція – це правильна вимова дитиною дошкільного віку всіх звуків рідної мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголосів; добре розвинений фонематичний слух, що дає змогу диференціювати фонемі; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо).

Становлення звукової сторони мовлення у дітей 2 року життя відбувається за двома етапами: від року до 1 року і 6 місяців та від 1, 5 року до 2 років. Дітей вправляють у звуконаслідуванні; спонукають до активного белькотіння; вчать розрізняти голосні і приголосні звуки [*e-i, б-п, к-х, в-ф, д-т*, шиплячі та свистячі]; вправляти артикуляційний апарат дитини у чіткому і правильному вимовлянні голосних [*а, у, і, о, и, е*] і приголосних [*б, п, м, т, д, н*] звуків; вчать говорити виразно, не поспішаючи, доволі голосно; проспівувати і проговорювати окремі слова; вправляють у вимовлянні слів з різною силою голосу; розвивають здатність відтворювати за наслідуванням слова і фрази, що вимовляє дорослий; мовленнєве дихання: вчать робити видих.

На третьому році життя (II етап) продовжують вдосконалювати звуковимову дітей; до 2,5 років вчити правильно вимовляти звуки: губні [б], [п], [м], губно-зубні [ф], [в], передньоязикові тверді й м'які [д], [т], [н], задньоязикові [г], [к], [х]; до трьох років навчити правильно вимовляти звуки [з], [с], [ц], [в], [ч], [п], [ф]; вправляти у чіткій вимові засвоєних звуків; продовжувати вчити розмовляти чітко, зрозуміло, не поспішаючи, вибирати середній темп мовлення, розмовляти достатньо голосно; розвивати мовленнєве дихання (змішане, верхньогрудне), фонематичний слух, здатність розрізняти не тільки далекі, а й близькі фонемати на основі їх фонематичних ознак; вправляти у промовлянні слів у різному темпі та з різною силою голосу; вчити розрізняти правильну і неправильну вимову звуків, “дитячу” вимову від правильної, усвідомлювати “норму” вимови, виправляти неправильну вимову (до 2 років 10–12 місяців); розвивати інтонаційну виразність мовлення (тембр, темп, інтонація, сила голосу, наголос); вчити вимовляти слова виразно, добирати рими до слів дорослих; вправляти у вимові шиплячих звуків [ж], [ш], [ч] та сонорних [л], [р], чіткій вимові три-чотири складових слів, слів із йотованими звуками: м'яч, б'ю, п'є, м'ясо.

Потреба розв'язання **другого завдання** нашого дослідження дозволила дійти висновку, що основною одиницею освітнього процесу в роботі з дітьми раннього віку є розвивальна освітня ситуація – така форма спільної діяльності педагога і дітей, що планується і цілеспрямовано організовується педагогом з метою вирішення певного завдання або завдань разом із дітьми. Освітні ситуації використовуються в процесі безпосередньо організованої діяльності, головними завданнями яких є формування у дітей нових умінь в різних видах діяльності і уявлень, знань з теми, що вивчається.

Виконуючи **третє завдання** дипломної роботи, ми дослідили, що основоположником методу су-джок є південнокорейський учений, професор Пак Чже Ву (1984 р.)

У перекладі з корейської мови «су» означає «кисть», «джок» – стопа. Таким чином, су-джок – це освітній засіб із впливом на кисть і стопу дитини у вигляді масажерів – різнокольорових гумових м'ячків та кілець, що викликають величезне захоплення у малят. Впливаючи на органи чуття, внутрішні органи людини, су-джок дає змогу ефективно здійснювати сенсорний, мовленнєвий розвиток дитини у взаємодії різних видів діяльності.

У процесі виконання **четвертого завдання** нашого дослідження було визначено критерії та показники рівнів розвитку звукової культури мовлення дітей. Серед них: орфоепічна правильність мовлення з показниками: правильна артикуляція звуків, чітка дикція, правильна вимова звука у слові та словосполученні; фонематичний слух з показниками: диференціація схожих звуків на слух, правильне відтворення звука, самостійне виправлення дитиною помилок звуковимови; інтонаційні засоби виразності з показниками: вміння адекватно до ситуації спілкування змінювати силу голосу, темп мовлення, інтонацію. Також нами здійснено констатувальний етап експерименту за методикою О.С.Трифонової та виявлено рівні формування фонетичної компетенції у дітей раннього віку: високий, достатній, середній, низький. Було виявлено, що переважна більшість дітей раннього віку знаходиться на середньому рівні розвитку звукової культури мовлення.

Під час розв'язання **п'ятого завдання** нашої дипломної роботи було обґрунтовано методику формування фонетичної компетенції дітей раннього віку в освітніх ситуаціях із використанням методу су-джок, зокрема: форми організації роботи з су-джок: індивідуальні, підгрупові та фронтальні; пальчикова гімнастика; масаж спеціальною кулькою;

масаж пальців еластичним кільцем; масаж пальців і нігтьових пластин кистей; масаж стоп. Схарактеризовано вправи та прийоми мовленнєвої роботи з су-джок.

Також було з'ясовано, що існують мовленнєві ігри з кульками і мовленнєві ігри з кільцями.

Серед мовленнєвих ігор із кулькою, наприклад, ефективним є розповідання казок із використанням кульки, а також ігри: «Якщо звук почуєш ти – піднімай кульку догори!»; «Кулька весело стрибає, звук потрібний називає»; «Телеграфісти», «Схованки»; «Кульку у руці сховали, звук у слові упіймали»; «Кульку мені поверни, слово вірно повтори» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амацьєва О. Говорімо виразно. Діагностика і формування виразності мовлення старших дошкільнят / Олена Амацьєва // Дошкільнє виховання. – 2019. – № 10. – С. 11-13.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво МОН, 2012. – 26 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти: / Богуш Алла. – [4-е видання]. – Х. : Вид-во «Ранок», 2013. – 192 с.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : [підручник] / За ред. А. М. Богуш. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації [Текст] / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. - № 3. – С. 4-12.
6. Богуш А. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. [Підручник] / Алла Богуш.. – К. : Видавничий дім «Слово», 2011. – 440 с.
7. Богуш Д.А. Корейский метод Су-Джок / Д.А.Богуш. – М. : Ника – Центр, 2008. – 64 с.

8. Богуш, А. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку / А. Богуш, Н. Маліновська. – Київ : Слово, 2019. – 392 с.
9. Ванжа К. В. Від звука до букви. Гурткова робота. Старший дошкільний вік./ К. В. Ванжа, О. В. Наумова – Х.: Вид-во «Ранок», 2014. – 112 с.
10. Гавриш Н. Знайоме невідоме покоління, або Хто ти, малюку? [Текст] / Наталія Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 10. – С. 4-10.
11. Гавриш Н. Розвиток мовлення: розв'язуємо актуальні проблеми [Текст] / Наталія Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2019. – № 3. – С. 36-44.
12. Гавриш Н., Крутій К. Як змінювалися підходи до розвитку мовлення дітей / Наталія Гавриш, Катерина Крутій // Дошкільне виховання. – 2019. – № 10. – С. 7-10.
13. Дем'яненко О. Є. Фонетична робота з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку в умовах багатомовності / О.Є.Дем'яненко. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2005. – 122 с.
14. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту : О. В. Огневюк,; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук.ред. : Г. В. Беленька, М.А.Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
15. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навчальний посібник / І.М.Дичківська. – К. : Слово, 2013. – 448 с.
16. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностично-розвивальний комплекс : навч.-метод.посіб. / Л.О. Калмикова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 384 с.

17. Коваленко А. Су-джок розвиває мовлення дітей [Текст] / Анна Коваленко // Дошкільне виховання. – 2017. – № 3. – С. 32-33.
18. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ЛПС. Лтд, 2005. – 208 с.
19. Крутій К. Розвиток лінгвокреативних здібностей дошкільника: огляд сучасних підходів / К. Крутій. // Ученые записки Крымского инженерно-педагогического университета. – 2014. – №48. – С. 12–17.
20. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації / Катерина Крутій // Дошкільне виховання. – 2016. – № 9. – С.6-10.
21. Крутій К. Технологія діяльнісного підходу до навчання мови і розвитку мовлення дітей дошкільного віку / Катерина Крутій // Дошкільна освіта. – 2005. – № 4 (10). – С. 35–47.
22. Крутій Л. Проблеми запровадження моніторингу дошкільної освіти та шляхи їх вирішення / Л. Крутій. // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. – 2015. – №2. – С. 67–70.
23. Луцан Н. І. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності : дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук : 13.00.02 / Надія Іванівна Луцан. – Одеса, 2005. – 466 с.
24. Навчально-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] / Електронний словник «Глосарій». – Режим доступу: <http://goo.gl/zqpaJp>.
25. Новий тлумачний словник української мови : [у чотирьох томах] / Укладачі : В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Видавництво «Аконіт», 1999. – Т.3. – 927 с.
26. Пак Чжэ Ву Вопросы теории и практики Су Джок терапии: Серия книг по Су Джок терапии / Чжэ Ву Пак. – М. : Академия, 2009 – 208 с.

27. Педагогічне коригування мовлення дітей дошкільного віку в ігровій діяльності: монографія / А. М. Богуш, Н. В. Савінова. – Миколаїв : Атол, 2007. – 252 с.
28. Полевікова О.Б., Шурда Ж.І. Мовленнєва особистість у лінгводидактичному просторі дошкілля // The 12th International conference “Science and society” (June 7, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. 2019. – P.77-87.
29. Половіна О. Ранній розвиток дитини: потреба соціуму чи батьківські амбіції? [Текст] / Олена Половіна // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 10. – С. 23-31.
30. Про застосування державної мови в освітньому процесі. Лист МОН України від 17.09.19 № 1/9-581 // Дошкільне виховання. – 2019. – № 10. – С. 1-2.
31. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років “Оберіг”. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.
32. Рібцун Ю. Нумо з мамою і татом свою вимову тренувати! Методичні поради для батьків на щодень / Юлія Рібцун // Дошкільне виховання. – 2019. – № 10. – С. 16-18.
33. Словник-довідник з української лінгводидактики : [навч. посібн.] / Кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.
34. Сухар В. Л. Розвиток звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. / Упоряд. В. Л. Сухар. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок» 2008. – 80 с.
35. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : підручник для студентів ВНЗ факультетів дошкільної освіти / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, О. В. Саприкіна. – 2-е вид. – К. : Видавничий Дім “Слово”, – 2015. – 408 с.
36. Товкач І. Як розвивати мовлення наймолодших / Ірина Товкач // Палітра педагога. – 2016. – № 4. – С. 3–6.

37. Трифонова О. Виховання звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку: [монографія] / Олена Сергіївна Трифонова. – Одеса: СВД Черкасов М.П., 2008. – 207 с.
38. Трифонова О.С. Формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку : [монографія] / Олена Сергіївна Трифонова. – Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2012. – 467 с.
39. Тур Л.В. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників / Л. В. Тур. – Х: ВГ «Основа», 2016. – 160 с. – («ЗДО. Вихователю»).
40. Шалда Н. Упроваджуємо інновації: як відстежити результативність? [Текст] / Наталія Шалда // Дошкільне виховання. – 2019. – № 4. – С. 21-25.
41. Шевченко Л. І. Буду добре вимовляти. Корекційно-логопедична робота / Л. І. Шевченко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 160 с.
42. Яковенко Л. В. Від скоромовки до лічилки / Л. В. Яковенко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 144 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Вимоги програми розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг» щодо фонетичної компетенції дитини раннього віку

(А.М.Богущ, 2014 рік)[31]

Другий рік життя

Розвиток активного мовлення

Перше півріччя (1 рік – 1 рік 6 місяців)

Звукова культура

- продовжувати вправляти дітей у звуконаслідуванні; спонукати їх до активного белькотіння, багаторазового повторювання складних і простих слів (1 рік 2 місяці – 1 рік 4 місяці);
- вчити наслідувати прості слова і звукосполучення, що їх часто чує дитина (тук-тук, цок-цок, тік-так, бі-бі, ляля, киця);
- вправляти у повторюванні знайомих слів, звукосполучень з відповідною інтонацією, що виражають подив, радість, незадоволення, засмучення;
- вчити промовляти слова з різною силою голосу: тихо, голосно (дай-дай, іди-іди, бай-бай), супроводжувати їх відповідними жестами, рухами.

Друге півріччя (1 рік 6 місяців – 2 роки)

Звукова культура

- вчити сприймати звуки на слух, розвивати фонематичний слух: розрізняти голосні і приголосні звуки [e-i, б-п, к-х, в-ф, д-т, шиплячі та свистячі];
- вправляти артикуляційний апарат дитини у чіткому і правильному вимовлянні голосних [а, у, і, о, и, е] і приголосних [б, п, м, т, д, н] звуків;

- вчити говорити виразно, не поспішаючи, доволі голосно;
- вправляти у вимовлянні слів з різною силою голосу;
- розвивати здатність відтворювати за наслідуванням слова і фрази, що вимовляє дорослий; проспівувати і проговорювати окремі слова;
- розвивати мовленнєве дихання: вчити робити видих.

Третій рік життя

Розвиток активного мовлення

Звукова культура

- продовжувати вдосконалювати звуковимову дітей;
- до 2,5 років вчити правильно вимовляти звуки: губні [б], [п], [м], губно-зубні [ф], [в], передньоязикові тверді й м'які [д], [т], [н], задньоязикові [г], [к], [х];
- до трьох років навчити правильно вимовляти звуки [з], [с], [ц], [в], [ч], [ш], [ф];
- вправляти у чіткій вимові засвоєних звуків; продовжувати вчити розмовляти чітко, зрозуміло, не поспішаючи, вибирати середній темп мовлення, розмовляти достатньо голосно;
- розвивати мовленнєве дихання (змішане, верхньогрудне), фонематичний слух, здатність розрізняти не тільки далекі, а й близькі фонemi на основі їх фонематичних ознак;
- вправляти у промовлянні слів у різному темпі та з різною силою голосу;
- вчити розрізняти правильну і неправильну вимову звуків, “дитячу” вимову від правильної, усвідомлювати “норму” вимови, виправляти неправильну вимову (до 2 років 10–12 місяців);
- розвивати інтонаційну виразність мовлення (тембр, темп, інтонація, сила голосу, наголос);
- вчити вимовляти слова виразно, добирати рими до слів дорослих;

- вправляти у вимові шиплячих звуків [ж], [ш], [ч] та сонорних [л], [р], чіткій вимові три-чотири складових слів, слів із йотованими звуками: м'яч, б'ю, п'є, м'ясо.

ДОДАТОК Б

ПРИКЛАДИ МАСАЖЕРІВ СУ-ДЖОК

ДОДАТОК В ВПРАВИ ІЗ МАСАЖЕРОМ СУ-ДЖОК

Вправи з кульками – «їжачками»

Під керівництвом вихователя малята промовляють вірші та виконують відповідні дії з кульками:

- катають кульку між долонями;
- стискають її по чергово у кожній долоні;
- катають кульку по правій долоні по черзі кожним пальцем лівої руки.

Після цього виконують вправи з віршованим супроводом.

Горішок

Ти котись, котись, горішок,

Наші пальчики потішиш.

(Катають кульку між долонями коловими рухами).

Нехай будуть вони всі

Сильні, вправні та міцні.
 (Масажують пальці рук)
По долоні покружляй,
Сил і вправності їй дай.
 (Знову катають кульку)
Котиться міцний горішок,
Й ручки враз стають міцніші
 (Стискають кульку в кулачку).

Кулька

По колу кульку я катаю,
 (Катають кульку по правій долоні коловими рухами)
Вперед-назад її ганяю.
 (Катають кульку вперед-назад)
Тепер її я стисну трішки –
Так, як стискає лапку кішка,

Стискають кульку в правій долоні)
І кожним пальчиком притисну,
 (Притискають кульку по черзі кожним пальчиком правої руки)
Бо ж вправи ці такі корисні!
 (Кулька лежить на долоні правої руки, і діти по черзі масажують її пальці пальцями лівої)
 Потім повторюють те саме з лівою рукою.

Вправи з еластичними кільцями

Грибок

Промовляючи вірш, діти пересувають кільце по кілька разів по кожному пальцю кожної руки, починаючи від мізинця і закінчуючи великим.

Де ви, пальчики, ходили?
Що ви цілий день робили?

Оцей пальчик в ліс пішов,
 Оцей пальчик гриб знайшов,
 Оцей пальчик чистив,
 Оцей пальчик смажив,
 А цей пальчик усе з'їв
 І від цього потовстів.

Познайомимося

По черзі надівають кільце на кожен палець, промовляючи вірш на автоматизацію звука [р].

Ця дитинка – Іринка.
 Ця дитинка – Маринка.
 Ця дитинка – Даринка.
 Ця дитинка – Яринка.
 А оця – Христинка.
 Цей малюк – Кирилко.
 Цей малюк – Гаврилко.
 Цей малюк – Русланчик.
 Цей малюк – Романчик.
 А оцей – Захарчик.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Береснева Анастасія Тіорівна
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів, співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

Ідентифікаційний номер роботи	ІD файлу: 1002507765
Результати перевірки	Схожість 25,7%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Собољ